

Openingstekst: 'De andere weg', Rinus van Warven

Niet heersen maar dienen,
niet boven maar naast,
niet de stem die overwint,
maar het woord dat draagt,
in stilte geboren.

Geen macht, maar nabijheid,
geen dwang, maar ruimte,
geen hand die grijpt,
maar een hand die opent,
en los durft laten.

Niet triomf maar trouw,
niet winnen maar blijven,
waar het breekt, waar het schuurt,
waar het leven vraagt
om een mens die niet weggaat.

Geen groot gebaar, maar aandacht,
geen gelijk, maar luisteren,
geen harde grens,

maar een zachte grens
die beschermt wat kwetsbaar is.

Niet de weg van haast,
maar van aandachtig gaan,
stap voor stap,
waar elke ontmoeting
een begin mag zijn.

Geen antwoord dat sluit,
maar een vraag die opent,
geen zekerheid die verstilt,
maar een vertrouwen
dat meebeweegt met het leven.

Niet heersen maar dienen,
en zo misschien verstaan
dat liefde niet overwint
door sterker te zijn —
maar door te blijven.

Lezing: Johannes 20, 24-29 (WV-1995)

Tomas, een van de twaalf, ook Didymus genaamd, was er niet bij toen Jezus kwam. De andere leerlingen vertelden hem: 'Wij hebben de Heer gezien'. Maar hij zei: 'Ik wil zijn handen zien met de gaten van de spijkers erin; ik wil ze met mijn vingers voelen. Ik wil met mijn hand de opening in zijn zijde voelen. Anders geloof ik het niet.' Acht dagen later waren de leerlingen weer bijeen, en nu was Tomas erbij. Hoewel de deur op slot was, kwam Jezus. Ineens stond Hij in hun midden en zei: 'Vrede'. Vervolgens richtte Hij zich tot Tomas: 'Kijk maar, hier zijn mijn handen, kom nu maar met je vinger. En kom met je hand om de opening in mijn zijde te voelen. Wees niet langer ongelovig, maar gelovig.' Hierop zei Tomas: 'Mijn Heer! Mijn God!' Jezus zei: 'Omdat je Mij gezien hebt geloof je? Gelukkig zij die zonder gezien te hebben toch tot geloof komen.'

Overweging

Mijn oud-promotor Peter Nissen die onlangs, nog zo vol plannen en ideeën, is overleden, bracht bij mij Tomáš Halík onder de aandacht. Peter was een groot bewonderaar van het denken van deze Tsjechische priester, filosoof en theoloog. Tomáš Halík is dan ook een van de meest toonaangevende katholieke denkers van dit moment. Zijn boek 'Raak de wonden aan. Over niet zien en toch geloven', gaat over de evangelietekst van vandaag en hij werkt in dit boek een theologie van de kwetsbaarheid uit. Voor deze overweging heb ik mij weer opnieuw in dit boek verdiept en mij erdoor laten inspireren.

Allereerst iets over de context van de Bijbeltekst.

De leerlingen hadden zich op de avond van Paasdag verscholen omdat zij, als Galileeërs, bang waren voor de Judeeërs. Ze hadden de deuren stevig op slot gedaan en dan staat ineens, ondanks deuren die stevig op slot zaten, de verrezen Jezus in hun midden. Zoals Owe met Pasen al zei: 'Wij in de westerse wereld zijn niet meer vertrouwd met de beelden van dergelijke ervaringen'. Jezus wenst ze vrede en blaast zijn Geest over hen uit. Pasen en Pinksteren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarna begint de lezing van vandaag over Tomas. Hij was er bij de eerste verschijning van Jezus niet bij en hij zegt: 'Pas als ik de wonden kan voelen, geloof ik dat jullie echt Jezus hebben gezien'.

Tomáš Halík vroeg zich op een keer, bij het luisteren naar dit verhaal, af of Tomas bij het zien van de opgestane Jezus nu echt in één keer van al zijn twijfels bevrijd was. En vooral de nadruk op het willen zien van de wonden van Jezus intrigeerde hem. Zou het niet zo kunnen zijn dat zoekers en twijfelaars juist via die wonden werkelijk God zouden kunnen aanraken? En heeft de zogenaamd 'ongelovige' Tomas de zin van het paasgebeuren uiteindelijk niet beter begrepen dan de anderen? Is de kern van dit verhaal wellicht dat Jezus met het laten zien van de wonden duidelijk wil maken dat de pijn, en welke pijn dan ook, niet zomaar weg en vergeten is? De opstanding is niet het happy end dat er vaak van gemaakt wordt, maar het is een oproep om ons te laten raken door het menselijk leed om ons heen, ver weg en nabij. En juist in dit verhaal komen we zo'n expliciete uitspraak over de goddelijkheid van Jezus tegen als Tomas zegt: 'Mijn Heer! Mijn God!' Tomas herkent via de wonden de goddelijkheid van Jezus. Zijn vreugde wordt veroorzaakt door iets dat hij beter begrepen en gezien heeft dan de andere apostelen: de gekruisigde is identiek aan de opgestane. In de verrezen Jezus is het lijden zichtbaar. Daarmee laat dit evangelieverhaal een God zien die empathisch is. Een God die mee-lijdt en mee-voelt. Daarheen verwijzen de wonden van Jezus.

Het is opvallend dat bij alle verrijzenisverhalen niemand de opgestane Jezus aanvankelijk herkent. De leerlingen die op weg zijn van Jeruzalem naar Emmaüs herkennen de man die met hen meeloopt niet. Pas in Emmaüs aan de maaltijd herkennen ze Jezus aan het breken van het brood. En Maria Magdalena, toch niet de minste als apostel der apostelen, denkt aanvankelijk dat hij de tuinman is wanneer ze hem ziet en herkent hem pas als ze zijn stem hoort. Tomas ziet het goddelijke van Jezus via de opening van zijn wonden: 'Mijn Heer! Mijn God!'. De wonden van Jezus verwijzen niet alleen naar de fysieke wonden. Het gaat veel meer over het aanraken van en het mee-leven met de diepe gevoelens van verlatenheid: 'Mijn God, mijn God, waarom heb je mij verlaten?' Het gaat ook om solidariteit met slachtoffers.

Het christendom bracht vele eeuwen geleden cultureel en sociaal veel goeds. De kloostergemeenschappen namen de zorg voor onderwijs, zieken en ouderen op zich. Maar desondanks zijn miljoenen christenen blijkbaar iets misgelopen wat wezenlijk is voor het christelijk geloof, namelijk een *metanoia*, een werkelijke verandering van leven. Een verandering naar jezelf openstellen voor het grote geheim van wat we God zijn gaan noemen en een openstellen voor werkelijk mens-zijn.

Vragen als 'Wat is er nu eigenlijk gebeurd met het lichaam van Jezus die in het graf lag?' en: 'Wie of wat zagen degenen nu werkelijk die beweren dat ze de opgestane Jezus hebben gezien?' is vragen naar de letterlijkheid van het verhaal. Maar daar gaat het verhaal niet over. Dan slaan we het plat. 'Zalig zij, die niet zien en toch geloven.'

De metaforische betekenis van het verhaal kunnen we slechts bij benadering duiden. We weten alleen maar wat de opstanding van Jezus niet is, we weten niet duidelijk wat met opstanding

bedoeld wordt. Ik herhaal wat Jac van der Hoeven hier ruim 25 jaar geleden al gezegd heeft: 'Het is niet de opwekking van een lijk, maar de opwekking van een lichaam'. Die gedachte kwam ik bij Halík ook tegen. En dat lichaam van de opgestane Jezus is niet onderhevig aan tijd, ruimte en dood. Het verwijst naar sprankjes God die in het menselijk heden zichtbaar worden en die een zekere onrust bewerkstelligen bij degenen die een dergelijke ervaring hebben. Een sprankje van God zien, maakt iets wakker. De apostel Tomas ziet en ervaart via de gewonde Jezus iets van het goddelijke geheim.

De andere leerlingen van Jezus hebben afscheid genomen van de fysieke Jezus, maar zij kennen hem nog niet naar de Geest. God, in de persoon van Jezus is niet meer zichtbaar in de wereld aanwezig. Die uitwendige God moet via de sprankjes God die Jezus heeft laten zien, nog een inwendige God worden. Een inwendige God die ons oproept in het helen van de wonden van onszelf en die van de ander, sprankjes Koninkrijk van God present te stellen. Bij wonden gaat het niet alleen over fysiek persoonlijk lijden, maar ook over wonden van deze tijd, die samenhangen met onze inrichting van de maatschappij: gevoelens van verlatenheid, vervreemding, depressie, eenzaamheid te midden van een groep, bitter verdriet dat door niemand gezien wordt, je in de steek gelaten voelen door instanties. Iedere echte verwonding knaagt aan een vanzelfsprekend vertrouwen in de wereld.

Dat roept de vraag op of Jezus na de nacht van zijn kruis en graf mede is teruggekomen en zijn wonden heeft laten zien, om ons te tonen dat de Goliats van de macht en de leerlingen van Pilatus uiteindelijk niet het laatste woord zullen hebben. We kunnen en mogen het niet eens zijn met hoe de Pilatusen en Goliats van deze wereld zich verhouden tot de waarheid en de macht. Voor hen is die macht heilig en de waarheid betekenisloos en bespottelijk. We zien het dagelijks in het nieuws. Voor ons moet de waarheid heilig blijven. Niet als mensen die 'de waarheid in pacht hebben', maar als mensen die blijven vragen naar de waarheid. Juist dit is een vraag die door machthebbers gevreesd wordt.

De wereld genezen, wonden aanraken, betekent de plaats voor de waarheid vergroten. Feitelijk is de plaats voor de waarheid 'het koninkrijk van God'. En hoeveel wonden zouden behandeld of zelfs helemaal niet ontstaan zijn als we in staat waren geweest het 'vijandbeeld' af te leggen dat we (minstens in onze gedachten) van veel mensen hebben en dat bovendien vaak het beeld is dat we op hen projecteren. Feministen zijn mannenhaters, asielzoekers verkrachten 'onze' vrouwen. Dit wil niet zeggen dat we geen wonden mógen hebben. We hoeven niet sterk, knap of succesvol te zijn of een onwankelbare gezondheid te hebben. We zijn kwetsbare mensen in een kwetsbare wereld en soms moet je dingen uit handen kunnen geven.

Van Franciscus van Assisi is de bekende uitspraak:

'Geef me de moed om te veranderen wat ik kan veranderen. Geef me de wijsheid om te accepteren wat ik niet kan veranderen. Geef me het inzicht om het verschil tussen beide te zien'.

Maar is al ons twijfelen en zoeken, met al onze kwetsbaarheden niet het wezenlijke geloof? Een geloof dat ondanks alle ellende die dagelijks via de nieuwsmedia tot ons komt uit de verre en nabije wereld, ondanks allerlei moeilijkheden in ons eigen leven, door twijfel heen, hoop en moed blijft houden dat het goed komt. Soms met horten en stoten, vallen en opstaan (dé betekenis van Pasen). Het gewonde geloof, waaraan de littekens van de spijkers zichtbaar zijn, is geloofwaardig geloof. Niet zien en toch geloven, is geen verwijt aan Tomas, het is een oproep aan ons om de onzichtbare Jezus als plaatsvervaarders present te stellen en de wonden om ons heen en van onszelf aan te durven raken. Bepaald geen kleine opdracht! Amen

Slottekst:

Tomaš Halík in '*Raak de wonden aan*'
Over niet zien en toch geloven

“Als deze overdenkingen ergens toe mogen leiden, dan hoop ik dat ze oproepen tot ‘niet-onverschilligheid’, tot *moed om te zien*. Ieder mens moet uiteindelijk toch zelf een beslissing nemen, of, in hoeverre, en waar hij concreet kan en wil helpen bij het genezen van de menselijke wonden.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl